

مُصَدِّقَاتُ

۱۳۲۶

محل اداره :
 در سعادتده باب عالی جوار ارنده
 دائرة مخصوصه

اخطار :

مسئله کوزه موافق آثار جدیده مع المنوئیه
 قبول اورانورد
 درج ایضه بن آثار اعاده اورانورد

دیر، فلسفه، علوم، حقوق، ادبیات و سیاسیات و بافکار کرم سیاسی و کرم اجتماعی و مدنی احوال و مشوره اسلامیه در بحث ایدر و گفته ده بر نشر اورانورد.

صاحب و مؤسسه :	آبونه بدلی	سنه لکی	التی آیلنی
ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب	ممالک عثمانیه ایچون	۸۰	۴۰ غروش
تاریخ تأسیسی	روسیه	۶۵	۳۰۵ روبله
۱۰ تموز ۳۲۴	سائر ممالک اجنبیه	۱۷	۹ فرانق
در سعادتده نسخه سی ۵۰ پاره در			
قیراه دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی			
۲۰ غروش فضله آلنیر			

دھا نمون اولہ جقدم او دوکونسز بلکہ .
 زودہ قارشیمده طورور قانلی یمک طوریلہ ؛
 اوکسوز آغلار صانیرم چانلی پی طویدمی هله ؛
 بونہدن ؛ چونکہ نکاحک صوکی ارکیچ یاطلاق ،
 یاخود آقشامکی کلنلر کبی خیر کور یا شامق ؛
 دوکون اولسهیدی نه اعلا ایدی نک بربرده ،
 آریلق نصلی ده وار صوکره بونک محکمهده ؛
 نه قادینلر ، نه سفالت طوغورانلر کوروروز ؛
 ایشته بیکلرجه چوجوق ، هم بابا صاغ ، هم اوکسوز ؛
 اوچ صنف خلقه ایچم پارچه لایر ، هم نه قدر ؛
 اختیارلر ، قاریلر ، برده کوچوکلر ؛ بونلر
 مرحمت کورملی ، یوز کورملی انسانلردن ؛
 یوقسه ، انسانلنی بیامم نصل آکلار انسان ؛

سوزی برپارچه اوزاتدمسهده ، اوغلم ، خوش کور ؛
 هرزمان دردی دوکمک بکا زیرا کوجدر ؛
 کیمسه سویلتمیور آرتق بزى باق سن درده ؛
 « مستبد ! » دامغاسی وار شیمدی بوتون اللرده .
 برفنالق کوردرک ، یایم ، دیسهک آلسکه تا
 اینیور خط جلیسیله حمیدی طغرا ؛
 ایشته کوردک یا ، حریف « سایه حریتده »
 دیهرک باشلایه ببق هرته دیسهک تهدیده ؛
 اسکیدن واردی یامیدانده کزن ایسنزلر ؛
 هانی بر « سایه شاهانه » چکوب هر بوقی یر ؛
 اونلرک برچوغی احرارعظام اولدی بوکون ؛
 مستبد ؛ ناه قفا بزلر .. کرم ایت ، حالی دوشون ؛
 بوجهاالت یورومز ؛ عصره باقک : عصر علوم ؛
 باشلایک تربیه عائله لردن ، اوغلم .
 ساده حریتی اعلان ایله برشی چبقماز ؛
 فکر حریتی هضم ایتدیریکز خلقه براز .

محمد عاکف

مدرسه لک اصلاحی

عثمانی رجال دولتنک صوکه دورلرده وعلی الخصوص وقعه خیریه دن
 صوکره ایتدکلری خطالرک فکرجه اک بویوکی مدرسه لری اهمال
 ایلملری اولمدر . فاتمیک ، قانونینک مدرسه لره وضع ایتدکلری
 اساس ونظاملر کیتدکجه استکمال اولنسه جغه ، درس وکیلی خالص
 افندی حضر تلیرنک جدأموثوق ، متین ومملو نطقلرنده بویوردقلری
 کبی علی حاله بیله محافظه قانه میدرق ، تدنی وانحطاطه محکوم برافامشدر .
 محمود ثانی وخلقلری زماننده عثمانی دولتنک سیاسی واجتماعی اشکیلاتی
 باشدن آیانه تجدید واصلاح ایتدیکله اوغمر ایشیلورکن ، مدرسه لره

بوکیمک خرچی ، آسرسم ، هله برکره دوشون ؛
 تک قادین چوق سکا امثال اولان ارککلر ایچون .
 هانی ثروت ؛ هانی صحت ؛ نه آراسهک مفقود ،
 طام طاگیر برکیسه وار اورتهده ، برصیصقه وجود ؛
 سن دعا ایت که « شریعت ! » دییور اوده قاریک ؛
 یوقسه ، بوینکده بوکون زورجه کزردک یولارک ؛
 قاری ایش کورمه جک ؛ وارسه یچک باقمایه جق ؛
 چاماشیر ، تخته ، یمک طورسون ، آتش یا قمایه جق .
 بونلرک هپسینی یا بوق سکا عائد « شرعاً ! »
 چوجوق امزیرمه یه حتی اوله جق برسود آناک ؛
 بوشارم ، اولنیرم بختی آرتق قاپاده ،
 حق نه ویردیه سیوب خوش کچینک برآزاده .
 آل کوتور هایدی ؛

قیزم کل .. هله باق ، کل دییورم ؛
 خاطریم یوقی ؛ عنادلوق ای اولماز یاوروم ..
 سویلدم یا قمایه جق بردها .. محجوب اولمش ..
 بویله شیلر اولاغاندر ..
 — نه دیسهم هپسیده بوش ؛
 بونم آلمه برکره یازیلش ..

— او یله ؛

— غازی کوسترسه که عاصم ؛ کیدیکز دولته .

— کیتدیلمر نه ایسه .. دعا ایت که اوچوز قورتولدک ؛
 بعضی دعوالر اولور قیش کیچ سندن ده اوزون ؛
 دیکه دک ، کوردک آ اوغلم نه بوزوق تربیه من ؛
 نه یایوب یا بملی انسانلنی او کرتلمی بز .
 بو اوکوز قومی او یاندر ماده در وارسه فلاح ؛
 هانکی برملته باقسهک او یانیق .. چونکه صباح ؛
 هله بیچاره شریعت ، نه کوزل آلت شر
 او یور ملعننت اربانه دوشمشسه اکر ؛

کولکه سندن بیله قورقوب باغیران بر اولدک ،
 اوتوز اوچ بیله بزى قورقوتدی « شریعت ! » دییهرک .
 وحدتی مخلصکیز .. الله عصا ، چیقدی حریف ،
 بر آلاى ضابطی کسیدردی . سبب ؛ « شرع شریف ! »
 قاری دوکش ، بوشامش .. « امر الهمی » نه دینیر ؛
 بونلرک هپسی امین اول که جهالتنددر .

بکا صور نماکتک حالی بن سویلیه یم ؛

بر امام ، چونکه ، بیلیر اولری .. ها ؛ برده حکیم .

کل نکاح قی ، دیسینلر دییه بعضاً قاجارم .

دوکون اولمازمی ، کلیرلرده بوتون قومشولرم ؛

ینه قوندک خواجه ؛ دیرلر ؛ اونی بیامزلرکه ،

داثر جدی بر تشبث کوریلور . عثمانی جمعیتده معارف یکی باشند ، یکی تملار اوزرینه تأسیس وتنظیم اولنق ایسته نلیور ، مدرسه لرك وارنغی اونودلش کییدر . دها طوغریسی مدرسه لر ، صرف دین اوکر نه یه مخصوص مؤسسات اعتبار ایدیلرک علوم حاضره نك تدریسی ایچون بوسوتون آیری تشکیلاتك لزومه اینانلشدر .

حالبوکه ، معلوم اولدینغی اوزره ، اسلام مدرسه لرنده معین بر زمانده بیلنمش بالجمله علوم وتطبیقاتی تدریس اولنوردی ؛ اصل مدرسه لر برنوع دارالفنونلر (اونیوه رسته لر) اولوب ، طلبه یی اونلر اوصول ایتمک اوزره اعدادی وابتهائی درجه لی مکتب ومدرسه لرده وارایدی . مسلمانلر ابتدائی ، ضبط واستیلا ایلدکارلی ممالک متمدنده بولونان دارالتدریس لر خیلدن خیلی به اصلاح ایدوب ، الیوم اسلام مملکتلر . ینک هپسنده کوردیکمز تشکیلات تدریسیه یی وجوده کتیرمشلردی . قرون وسطاده اوروپا اقوامی ده اسلام مدرسه لرندن اورنک آلاق کندی قولله ژو اونیوه رسته لرینی ترتیب وتنظیم ایلشلردی . حتی شمسدی بیله اوروپا اونیوه رسته لرلی بر چوق جهتلردن اسلام مدرسه لرینه بکزره . اوروپا دارالفنونلرینک بعضیلری قرون وسطادن قاله اسکینالرینی واوبنلرک بلالی باشلی تقسیماتی بیله محافظه ایلشلردر . بالذات زیارت ایتدیکم قره قوی اونیوه رسته سنک اسکیناسی ، بزم اسلام مدرسه لرینک عیندر . اورتاده طاش دوشه لی اوستی آچیق قوجه بر میدان ، اطرافده رواقلرله حجره لر ، برکوشده درسخانه . فرقی انجق طرز معمارینک عرب ویا فرس ویزانس قاریشیق عرب اولمایوب غوتیق بولنیشی ، برده شادروان یرینه مدرسه نك دهات مدرسیندن قورنیکک هیکلی رکنز ایدلش اولیشیدر . اوکسفورد وکبریج دارالفنونلرینی کزن بر ارقداشم اونلرکده خارجی اشکالی ، ظاهری ترتیباتی اسلام مدرسه لرینه پک بکزه دیکنی نقل ایلشدی . اوروپا دارالفنونلرینک چوغنده مدرس لر بزده کی کسوة علمیه یی آندیرر ، قرون وسطادن قاله برنوع جبه وسرپوش کیه رک درسه کیررلر . بواوقدر منتشردرکه فرانسلرکی اسکینا عادتلی کوکنندن سیلوب سوپورمه یی سوهن بر خلقک مدرسه لرنده بیله قالمشدر . زمانمز اوروپا دارالفنونلرینک اسلام مدرسه لرینه جهت مشابهتی دها اساسلیجه خصوصلرده دخی مشهوددر : مثلاً شمسدی اوروپا دارالفنونلری ، علی الاکثر ، الهیات ، فلسفه یاخود ادبیات ، علوم ویا ریاضیات وطبیعیات ، حتوق ، طب دنیلن بش شعبه یه آیریلورلر . عینی تقسیماتی ، اهمیتسز فرقلرله اسکینا اسلام مدرسه لرنده بولورز . اصول تدریسک بیله بعض طرفلری عیندر : مثلاً صوربونده بر پروفیسور ، طبقی فآیحده کی بر مدرس کی کرسی تدریسه چیقار ، بر ، الی ایکی ساعت بوتون طلاقنی کوسترمک اوزره ، اطرافنه حلقه اوله رق طویلانسلی طلبه وعامه یه تقریرده بولور . یوقلمه ایدلر ، خارجدن کلوب دیکله یینه نمازت اولونماز . بعض شعبه لرك سنوی امتحانلری یوقدر . درس لر اوله صبقی بر چارچیوه ایچنه صیقشیدرلش دکلددر ؛ مدرس لر جمعیتسک رضا وتصدیقی شرطیله هر هانکی بر عالم کلوب بر درس آچه بیلور .

اکمال تحصیل ایچون بزم اجازتلر اصول ودرجاتی حالا باقیدر . الکعالی رتبه علمیه یی اخذ ایچون تألیف ومناظره (these disputation) ایسته نلیور ؛ علمی رتبه لر ایسه ، اکثر ممالکده اشاعیدن یوقاری یه طوغری لازم (Bachelier) مدرس (Magistre = Licencié) مجتهد ، فقیه ویاقدوة العلماء المحققین (Docteur) دیه اوچه بولنور .

لکن بوتون بومشابهتله برابر ، زمانمز اوروپا دارالفنونلریله اسلام مدرسه لرلی آراسنده غایت عظیم فرقلرده واردر . بنالری قرون وسطادن قاله اونیوه رسته لره کیریلورسه ، تشکیلات وتدریساتی حقیقه هنوز هیچ بر فکر حاصل ایتدن اول ، یالکنز منظره خارجیه سی بیله اوفرقی درحال کوزه چاریدیرر : بونلر معمور ، شن وتمیزدر ؛ بزم دارالفنونلرده کی بوزوق دوشه مه لر ، دوکولش صیوالر ، چانلامش کمر ، وقبه لر کورنمز . بر آز کیزلی کوشه وبوجاقلری مزبله یه دوئمه مشدر ، هر حجره اوکننده بوغی چیقان بریلاو تجره سی قاینماز . . حجره لر کیریلورسه اواسکی غوتیق کارکیرک ایچی ، یکرمنجی عصرکنجنک اسباب حضور واستراحتنی تماماً تأمین ایده جک وجهه دوشه نوب دایانمش اولدینغی کوریلور ، نفیس موبیلیه لر ، لوحه لر ، الکتریک . . هر شی اوراده واردر . [*] حاصلی قرون وسطائی برقبوق ایچنه زمانمز صاقلانمشدر . اونیورسته نك تشکیلات وتدریساتی تدقیقه کیرشیلرسه ، فرق دها زیاده بویور ، اوروپا دارالفنونی ایله اسلام مدرسهنک آراسی آچلدنجه آچیلور . مشابهتله ، طبقی حجره ده کوردیکمز کی یالکنز قبوقده اولوب ، ایچ ، لب ، تماماً دیکشمشدر . مثلاً دارالفنونک شعبه لره تقسیمنده بولدیغمز عینیت یالکنز اسملرده در ، آرتق نه الهیات ، نه فلسفه ، نه حقوق ونه دده طبیعیات بالخاصه طبیعیات - قرون وسطاده کی (یاخود زمانمز اسلام مدرسهنک) خالی اوزره قالمش ، پک ، اما پک چوق ترقی وتکمیل ایلشدر .

معلومدرکه به کون وتلیدانی اسخولاستیقیه یی [*] تخریب ایله فکر بشری متقدمینک نفوذ مستبدانه لزدن قورناروب اوروپاده علوم وحکمیاته نهیاتی کورنمز درجه ده اوزون ، فقط کنیش وفیضلی بر یول آچشدی . بو سایه ده میزان العلوم اولان منطقک قسم استقرایی

[*] کبریج واوقسفوردی زیارت ایتش ارقداشمک نقلنه کوره یازدم .
 [*] اسخولاتیقه نك معناسنی اکلامق ایچون ، به کونک برقاچ سطرینی نقل ایدورم :
 « یونانلیرقوانین طبیعه یی بیلمز لردی ، یونانلیلر دنیانک هنوز صبی وقتنده کلوب کیتیدیلر ، اما بوکون دنیا ص آرتق بالغ بلکده اختیاردر . صیلک وقتنده کی بیلکیلر ، بالغ واختیارلر ایچون کافی اولماز . بوکونکی عقول بشری یونانلیلر فکریله بوقاولایوب طورمق جائز دکلددر : انسانلرک فکری حر اولسون ، یونان افکار یله مقید اولدق محبوس قالماسون ، هر کس قوانین طبیعه یی کندی تجربه سنه کوره اوکرنسون ، وهر حادثه یی کندی عقلیه » اولسون . . . — قاضی رضاء الدین بن فخرالدینک « امام غزالی » سننده بولدیغم ترجمه یی عیناً آلدیم . بومناسبتله قاضی حضرتلرینک بو پک مهم کتابی هر کسه توصیه ایدرم . — وقت مطبعه سی ؛ اورنبورغ

زیاد، اهمیت کسب ایدوب مکملشدی . بوسایده طبعیات ، ایوم کوردیکمز ترقی عظیمه مظهر اولدی . علوم حقوقیه ده آرتق اسکی متون و دستاویز حقوقیه دن استنتاجات منطقیه ده بولمغله اکتفا ایتمدی؛ اشخاص و جمعیتلرک تشکلات و مناسباتی تدقیق و مشاهده ایله شربست محاکماتده بولنه رق بوکونکی حاله ایرشدی . حتی علوم دینییه بیله بوانقلاب فکری تأثیرسز قلمادی . آبی کنیسائییه نیک معتبر فکر و مطالعه لرینه باغلا نوب قلمش اولان قاتولکلک ایله کتب مقدسه نیک (طبیعی کنیدیلرنجه) اوقونوب اکلانمه سنده کنیش بر حریت وجدان تأمین ایله یین پروتستانلق آراسنده کی بویوک فرق بو تأثیر کوستیریه حاصلی ، دور انباه و دور تجدید نامنی آلان حرکت ، اوروپاده فکر بشری باشقه لرینک کوزیله جهانیه باقق مجبوریتدن آزاد ایدوب ، محیطی بالذات مشاهده ، تدقیق ، تحقیق و تجربیه ، و بونلردن استنباط ایلدیکنی اصول دائره سنده بالذات محاکمه یه سوق ایلدی . علوم و حکمیاتده وقوعه کان بوتحول عظیم درحال اوروپا مکاتب و مدارسنه نفوذ ایدوب تدریسات باشقه بروح باشقه برفیض اکتساب ایلمش اولدی .

حالبوکه عالم اسلامده شمیدی به دکن ، اوروپانک دور انباه و تجدیدینه بکزر بر حرکت فکریه اولوب کچمدی . مسلمانلر طرفدن ایلمش علوم و حکمیات طقوز اون عصر اولکی حالندن ایلری به کتوروله مدی . اوزمانلر معتبر اصول علمی اسخولاستیقه اولمغله علوم و حکمیات اسلامیه ، مکاتب و مدارس اسلامیه ده کی اصول تدریس هپ اسخولاستیقه به مستند ایدی . حتی کیت کیده اسخولاستیقه بر نوع قدسیت بیله قراندی . مثلاً هجرت نبویه دن ۳۷۰ ییل قدر اول ، اسکندریه مکتب حکمیسی ارکانندن یونانی الاصل پورفیر طرفندن تألیف ایلمش ایساغوجی (Isagoge) عادتا کتب دینیه آراسنه کیردی ؛ - ینه هجرت نبویه دن درت عصر قدر اقدم یشامش بطلمیوسک قوزموغرافیده کی نظرینه اعتراض عادتا دینه تعرض کی تلقی ایدیلور اولدی ؛ چونغی یونانلردن اخذ و تلقی قیلنش اولان علوم و حکمیات بویله جه دینی بر حصار ایله محافظه و مدافعه قیلنوب بوکونه قدر مکاتب و مدارس اسلامیه نیک تدریسات علمی و حکمییه سنده اساس اولدی .

تکامل طبیعیاری بوسورتله سگیز اون عصر اول انقطاعه اوغرایان مکاتب و مدارس اسلامیه ایسه بوتون عالم اسلامک حیات دنیویه و اخرویه سنک منظمی ایدی . دین و دنیا، حیات فانیه و ابدیه بورالده اوکرنلیوردی ، بونلر واسطه سیله اهل اسلامه نشر اولتیوردی . مدارس اسلامیه نیک ، معارف اسلامیه نیک انقطاع تکاملی عالم اسلامک یرنده صایه سنی انتاج ایلیه جکدی ، وفی الواقع اولیده اولدی . بو جهته ، خلافت عظمای اسلامیه یی حائر اولان دولت عثمانیه یی ، اوروپا معارف و مدنیتندن استفاده ایله اصلاح و تنظیمه قالقشان ذواتک جمعیت عثمانیه ده هرشیدن اول نظر دقتلرینی جلب ایدن مؤسسات مکاتب و مدارس اسلامیه اوله سی اقتضا ایدردی . بو ذوات اورویانی

کورمش ، تدقیق ایتمش اولدقلرندن اسباب و صورت تکاملنی ، علوم و معارفک او تکملده ایفا ایتمکی وظیفه یی ، هیچ اولمازسه مجملاً البته بیلنورلردی . اوروپا مکاتب و مدارسنک قرون وسطاده کی حاللردن شمیدیکی یوکسک سویه یه ناصل ترفع ایتمکلرینی ده شبهه سز اوکرنشلردی . ظهوری محقق هر درلو مشکلاته کوکس کره رک ، اوروپاده عصر لرجه سسورن تکامل بطعی یی ، مهمما امکان تسریع ایله مکاتب و مدارس اسلامیه یی قرون وسطاده کی حاللردن قورتاروب اوروپا مکاتب و مدارسنی شکنه افراغه چالشمق وظیفه لرینک اقدمی ایدی . حالبوکه ذوات مشارالمهم مکاتب و مدارس موجوده یی اهمال ایلیه رک اوروپا تشکیلات تدویسه سنی اونلردن تماماً آیری نقل و غرسه کیرشدیلر . اگر جمعیت عثمانیه بوسوتون مدنیتسز و یا خود اوچ درت عصر اولکی روسیه کی مدنیت محلیه سی یک ضعیف و ابتدائی اولسه ایدی ، بواصولک بلکه او قدر محاذیری کورلمزدی ؛ زیرا ادخال اولونمق ایسته نیان معارف و مدنیت ، محافظه وجود ارزوی طبیعی سیله کنیدیسه قارشو قیام ایده جک جدی بر منازع بولمازدی . لکن مدنیت اسلامیه قدیم وقوی بر مدنیت اولمقله ، اونک داخانه بالنفوذ اصلاح واکالنه چالیشمیه رق ، اوکا موازاة یکی بر مدنیت و معارف قورمایه قالقشمق ارکچ مغلوبیته محکوم و پیوده برایش ایله اوغراشمق دیمکدی . فی الحقیقه اهالی اسلامیه نیک هویت معنویه لرینی تشکیل ایدوب حیات شخصییه و اجتماعی لرینی تنظیم ایله یین دین مبین احمدینک رؤسا و خدای ، تعبیر دیگرله هر بر مسلمک طوغمه سندن اوله سنه قدر بالجمله اوان مهمه حیاتنده مرشد و استنادگاهی اولمق حیثیتله اهالی اسلامیه اوزرنده انک زیاده حائر حکم و نفوذ اولان ذوات ، یعنی علمای اسلام ، حالیه ابقا اولونمش او مدارسدن ، سگیز اون عصر دنبری جهانک کوروب کچیردیکی تحولاته بیکانه بر حاله ، یتیشوب چیه جقلردی . دیگر طرفدن کوچوک بر کومده اصلاحاتیجی یک وپاشالرک رشديه واعدادیه لرنده اکیال تحصیل ایلمش بولنه جقدی . دنیایه بوسوتون آیری نقطه نظر دن باقان بو ایکی صنف بر بر لر یله یک چتین اوزلاشه بیلورلردی . اونودیلملیدر که اولجه دولت منصب لرینک بر قسمی مدرسه یتشیدیرمه لرینه منحصر ایکن ، مکاتب نظامیه نیک تشکیکندن اعتباراً او منصبلر مکاتب نظامیه مآذونلرینه و یریله یه باشلامش و بو جهتن آرایه برده اساس حیات اولان اقتصادی رقابت کیرمشدی . مالکتنده اولوب کچن وقایعه آرز چوق کوز قولاق اولان هر کس ، ابتدای تنظیم ایدن اعتباراً اکثریت علمای اسلام ایله تحت نفوذ لرنده کی اکثریت اهالی اسلامیه نیک تجدیداته و او تجدیداتک اولادی دیمک اولان مکتبلره نه نظرله باققده اولدیغنی شبهه سز کورمش واکلامشدر . منافع اسلامیه یه یک مغایر بوتون بواختلافانک مصدری ، مدارس اسلامیه نیک جدی اصلاحه چالیشماقسزین . اونلره تماماً یانجی ، میدان فکر و معیشتده رقیب مکاتب و مدارس نظامیه نیک تأسیسی اولمشدر . اختلاف مذکور ایسه ، جمعیت عثمانیه نیک دور تنظیماتک ابتداسندن بری سرعت ترقیسنه انکل اولان عواملک که مهملرندن بریسیدر . بونکچوندر که انباشده

اصلاح مدارسك اهمالتي صوك دور عثمانلي رجال دولتك اك بويوك خطالزندن عده جسارت ايلشدم .

ممالك عثمانيه ده بولونان مكاتب ومدرسدرك عدم اصلاحی دولت عثمانیه حیات واستقبال چون بویله نتایج مضره تولید ایتدیکی کبی بوتون عالم اسلامده وسائط واصول تدریسك ، صورت تلقی علوم وفنونك اك آزدن بيك ییل اولکی حالنده طونوب قالمش اولماسی ، عالم مذکورك عجز وانحطاطنه باشلیجه برسبب اولمشدر . بلا تدقیق وتحقیق ویریش حکمارله مستور اولمایان نظرنر ، عالم اسلامك بوعلتنی درحال سچرلر . عثمانیلرک استشهاد ایله دائماً لذت آلدقلمی فرنك محررلمی ، بو حقیقتی ایکیده برده یازدقلمی کبی [نته کیم کیچن کون « یکی غزته » اصلاح مدارس مناسبته ده بر موسیو میسمردن بحث ایتمشدی] مسلمان فضلاسك نفوذ نظر صاحبی وشجیع اولانلریده [*] دفعه اته تکرار ایلشدر . ازجه محترم اسماعیل بك غاسپرینسکی بوتون حیات عمومیه سنی عالم اسلامك حیات وبقاسی چون لابد ایمان ایلدیکی اوج درت فکرك بین المسلمین نشرینه حصر ایلشدر که بونلردن بلاشبهه برنجیسی مکاتب ومدارس اسلامیه نك ایجاب زمانه کوره اصلاحی فکریدر .

مکاتب ومدارس اسلامیه نك (وبناء علیه علوم ومعارف اسلامیه نك) ترقی وتکمل یوانده دیگر اقوام ومملک کنه نسبتله پک کریده قالماسی ، یالکز اهل اسلامه دکل ، بالذات دین اسلامه ده کلی ضرر طوقوند . یرمشدر : دین فطری اولان اسلام اهلی طرفندن کاینقی اکلایلوب ، نخی بشره کرکی کبی تلقین اولنه بیلسه ایدی ، انتشاری بوکون کوردیکمز کبی اکثریتله مدنیتچه کریده قالمش اقوام آراسنه می انحصار ایلدی ؟ ائ مدنی قوملر ایچندن مؤمنلر طوبیله مازمیدی ؟ حالبوکه شمعی مع التأسف مشهودمز اولان نه در ؟ من کل الوجوه مترقی اولدقلمی غیر قابل انکار بولونان اقوام غریبه فرادینه - اوج بش انکلیز و آمریقان مستثنا - دین حق قبول ایتدیره بیلورمی یز ؟ نشر واعلای دین شویله طورسون ، افراد مسلمین مدنیت غریبه ایله صیقی ودوامی تماسده بولندقچه اعتقادلرینه ضعف طاری اولیورمی ؟ علمای اسلام دین اسلامی دکل حر اندیش حکمانک ، حتی نصرانی علمانک بیله مهاجمانندن یار واغیاری اقناع ایده بیله جک بر صورتده مدافعه قیله بیلورلمی ؟ محترم خواجهم خالص افندی حضر تالرینک بویوردقلمی کبی « فکری میز سربست سویلیهم ، آچی آچی حقیقتلری عمومک انظار انتباهه مکشوف بر صورتده عرض ایلیهم که خطامزنی اکلایلم ... » یاقین زمانلره قدر حریت کلامیه یه نائل اولمامش بولونان عثمانلی مسلمانلری بوبابده کی مشکلاتی تماماً تقدیر ایده میورلرسه مصرده ، هندده ، حتی روسیه ده ساکن دینداشلرینه صورسونلر .

[*] هندستانده « علیکره » دارالفنون اسلامینی تأسیس ایدن سید احمد خان ، قزانده « مدرسه محمدیه » بی آجان داملا عالم جان الباروری ، « الازهری » اصلاحه قالدیشان شیخ محمد عبده ، اورنورغده « مدرسه حسینییه » مدرسیندن قاضی رضاء الدین بن فخر الدین ... بوذوات شریفه نك اک چابوق خاطره کلنلرنددر .

« مناظرات دینیه ده سربستی » مسأله سی علمای اسلام ایچون فوق العاده حائر اهمیتدر . بوبابده تاتارچه یازیلوب درت سنه اول قزانده باصلمش برساله نك خاتم سنی عیناً نقل ایدیورم : « دلائل فعلیه یه مستند بیانات سالفه دن اکلایلمشدر که بوکون دینی مناظرده بولنه جق روس وتاتار عاماسی آراسنده علمجه قوت بردرجه ده دکلدر ، روسلرک علمی تاتارلرک کنندن قات قات فضله در . بناء علیه حر دینی مناظرلرک غلبه حقله ختام بوله جنی شبهه لیدر . مع مافیة زمانک ایجابنه ، ده رک ارزوسنه قارشی کلنه مز : دهر وزمان حریت ایتدیور ، بوکون ، یارین ، یا اوبریسی کون البته حریت طوغه جقددر . کل آت قریب ... قریب آتی یه بوکوندن دقیقه فوت ایتیمه رک حاضر لائق ، عمومیتله علمای اسلام وخصوصیتله مسلمان تاتار علماسنک بوینه بورجدر ، فرضدر . [*] »

بوکون بو سوزلرک وقایله قسماً تأید ایتدیکنی کال تأسفله مشاهده ایدیورم . اورتودوقس مسیونرلری نشر یانلریله اسلامه تمایلی هجومده بولنیورلرده هیچ برجدی وصاغلام مقابله کورمبورلر ... هنوز برهفته اقدم روسیه ده ساکن قارده شلریمدن بریسی مکتوبنه لفاً مسیونر قسیس دارونکینک « عیسی ومحمد » عنوانیه ، موسقوا جواری اهالی اسلامیه سی آراسنده طاغیدیلوق اوزره یازوب باصدیر دینی برورق سنی کوندرمشدی . مسیونر افندی اشبو ورقه سنده حضرت عیسی (ع . م) ک حضرت محمد (ص . ع) دنی عالی درجه لی اولدیغنی وبناء علیه نصرانیتک اسلامه فائق بولندیغنی ادعا ایدیور . بووادعاسنی قرآن شریفدن استخراج زعمنده بولندیغنی اون دلیل ایله اثباته یلندیور . ورقه بی کوندرن قارده شم مکتوبنده دیور که : « بوکا جواب یازمق حقنده سوز چوق اولدی ، ملالرده مراجعت چوق اولدی . اما جواب یازمه یه هیچ کیمسه جسارت ایده مدی . » بو جمارتسزک روسیه ده حریت کلامیه هنوز ایجه تقرر ایتیمه یشنه عطف اولنه بیلسه بیله ، روسیه مسلمانلری آراسنده منتشر دین محمدینک پک ده لهنده یازیلماش اولان تاتارچه اثرلره جدی واساسلی مقابله لرده بولمامق ، جهلدن باشقه بیلم نه ایله نفسیر ایدیله بیلور ؟ ... دوزی دن مترجم « تاریخ اسلامیت » ایله استانبولده آچیلان مناقشات ، مذکور کتابک ممالک عثمانیه یه منع دخولی تدبیر اداریسندن صرف نظر اولنورسه ، هنوز قیامامش دیمک اولدینندن ، اوندن برنتیجه چیقارمه یه قالمشقم ده اراکلندر . بومناسبتله یالکز شونی عرضه لزوم کور یورم که برصرد کله جک دوزینک تاریخنه بکزه دین کتابلر ممالک عثمانیه ده البته یینه ظهور ایده جکلدر : موللهرک ، اشپرنیغرک ، ردنانک ، دوسوسنی نك ، ردناقک ... الخ علی العموم ادیانہ وعلی الخصوص دین اسلامه دائر یازدقلمی ، داروینسک ، بوخترک ، هه ککلک ، کویونک ، نقشه نك بوقلک ... الخ حر اندیشانه آناری استانبول کتاب بارارینه تورچه اوله رق کلوب چیقه جقددر . ترجمه ایدن بولنم ازسه فرانسیزجه ،

[*] ی . آچقور اوغلی . « دینی مناظره لرده ایرکچیلک حقنده - قزان ، خاریطونوف مطبعه سی ۱۹۰۶ .

ایلمشدر که انسان؛ نظر حقیقت ایله باقمحق اولورسه او عاشق صادق نبوینک عرفانه مفتون و وسعت تصور و عظمت تخیله کی اقتدارینه حیران اولور. موضوعنک درجه علویه سنی بیانده لسانک قاصر اولدیغی :

شش جهندن اول نزه ذوالجلال بی کم و کیف آکا کوستردی چال بی حروف و لفظ و صوت اول با شاه (مصطفی) به سوبلدی بی اشتباه ایبات لطیفه سی طرز بیاننده کی صنعت رقیقه طوغریسی حضرت ناظم محترمه مخصوصدر ذنیه بیلیر. سلیمان چلی حضرتاری جتمکان بیلدیرم بایزید خان حضرتاری زماننده یتشمشدر. لسان عثمانینک هنوز تشکل ایتدیکی بر زمانده منقبه تبروکی نظمه موفق اولوشی؛ حقیقه خوارق موفقیتدن معدود اوله بیلیر.

وجودیله افتخار اوله جق بر محررمنک تدقیقه کوره اقتدار نظم و شاعریت سلیمان چلی حضرتارینه بیوک پدرلری شیخ محمود نام ذاتدن انتقال ایتشد. سلطان اورخان حضرتارینک شهزاده سی علاءالدین پاشا برامل علوی فاتحانه سوقنه اتباعاً بر مقدار غزات کرام ایله ایلك دفعه روم ایلیه کچدکلی زمان شیخ محمود تهنیه غزانیله شهزاده مشار الیه کوندردیکی دعا نامه یه :

ولایت کوستروب خلقه صویه سجاده صالمشسین

یقاسین روم ایلمینک دست تقوا ایله آلمشسین

بیتمی درج ایش و کنندیسنک نظمه مقتدر اولدیغنی کوسترمشدر. ایشته سلیمان چلی حضرتارینک جدی بوذات مکرمد. انک مخدومی عوض پاشا اولوب سلیمان چلی ایله مشهور شاعر لر مزدن عطای مر حومک پدرلریدر.

حضرت ناظم محترم بروسده زینت ساز عالم شهرد اولوب مبادی و مقاصد علوم عقلیه و نقلیه بروسده تحصیل ایتدی. زماننک فضلاسی صره سینه کچدی. زهد و تقواده ایبرو کتدی. صلاح حالی، فضل عرفانی شایع اولنجه مشار الیه علاءالدین پاشانک نجلنجیلری سلیمان پاشا کنندینه یارجان ایتدی. حتی بودلالته بیلدیرم بایزید خان حضرتارینک شرف صحابت و التفاتنه بیله نائل اولدی. نهایت دیوان هایونه امام اولوب خیلی زمان بو خدمت شریفه ده بولندی.

خاقان مشار لیهک داماد محترملری نقطه دائرة کمال، قدوه رجال (سید محمد شمس الدین النجاری) نام امیر سلطان قدس سره المنان حضرتارینک بوسره ده شرف محبت علیه لرینه نائل اوله رقی برکات حسن نظر و تربیتی ایله ده پرورش یاب فیض و کمال و داخل زمرة اهل حال اولمشدر.

بیلدیرم بایزید خان حضرتارینک ارتحالارنده امیر سلطانک امر لر یله بروسده اولو جامع شریفه امام اولدیلر.

آخر عمر لرینه قدر بو خدمت علیه یی ایفا ایتشد. شهزادکاندن سلیمان چلی دخی حضرت ناظم محترم حقه پک بیوک التفاتلر کوستردیکنی آثار اسلاف بزه بیلدیرم کده در.

کلدسته ریاض عرفان و تذکره لطیفی ده شویله نقل اولنور که :- منقبه مولد شریف منظومه مبارکه سنک ترتیب و تنظیمنه بر حادته غریبه سبب اولمشدر؛ اوزمان بروسده واعظت بری اثنا ی و عظه

آمانجه وانکلیر جهلری آلنوب او قونه جقدر. منع ترجمه و حتی منع دخول کافی بر تدبیر اوله میه جقدر. بناء علیه بونلرک شردن اهل اسلامی صیانت ایده بیله جک آنجق علمای اسلامک فضیلت و فقاہت لر یدر. بو اوصاف ایسه بالخاصه مکاتب و مدارسده استحصال اولنور.

بوتون بویاز دلمر یمن عثمانلی مسلمانلرینک و علی العموم اهل اسلامک، حتی دین اسلامک بقا و سعادتنده مکاتب و مدارس اسلامیه نکه نه عظیم و ظیفه سی اولدیغنه اعتقاد، آرقق تمامیه ا کلاشلمشدر. بوجهتله استانبولده مدارس اسلامیه نکه اصلاحنه تشبث حوادث مهمی خبر آلور آماز نه درجه لرده سوزیندیکم قولای تصور اولنه بیلور. و ذاتاً دینی، دینداش لرینی سون هر مسلمده بنم قدر سونمشدر. الحمد لله! بو تشبث ایله صوک دور لرده ارتکاب اولونان اک بو یوک خطا لر دن برینسک تعمیرینه ایلك آدیم آتیش اولیور. الله دعا و نیاز ایده لم که دیگر آدیلمده بونی ولی ایسون! .. ۱۲ صفر اخیر ۱۳۲۸

لا.

مولدی سلیمان چلی حضرتاری

هر نازمان مولد شریف جمعیتنده بولنش اولسه هم نائل ذوق معنوی اولورم. بو سببه مولدی سلیمان چلی قدس سره حضرتارینه قارشو قلبنده بیوک بر محبت وارد. بروقتلر کرک کنندی ترجمه حالی کرک منظومه مرغوبه سی حقه تدقیقات و تبصراتده بولنش ایدم. جمع و تالیق ایده بیلدیکم معلوماتی؛ رساله معتبره کنزک مسلکانه موافق اولسی اعتباریله؛ بلکه نشر ایدرسکز امیدیه تسطیر ایتدم، و طرف عالی رینه کوندردم. شرح لول اتمک اوزره اولان ماه ربیع الاول حسیده نشرنده مناسبتده بولنه بیلیر.

سلیمان چلی [۱] حضرتارینک تالیفه خامه ران غیرت اولدیغنی منظومه مرغوبه مولد شریف فی الحقیقه تنظیر و تقلیدی غیر قابل انار مقبوله دندر. در تیوز سنه دنبرو فضلاسی عثمانیه طرفندن ولادت عمیمه المیمنه حضرت رسالتنهای حقه لسان ترکی اوزه لایم انار بر کزیده کشیده سلك تعظیم و تکریم قلنمش فقط هیچ بری سلیمان چلی حضرتارینک منظومه سی کعبه واردیره ما مشدر.

اوشرف و رغبتی انجق اوناظم محترم قراندی. بیوک کارک بری سلیمان چلی حضرتارینک منظومه عاشقانه سی حقه بو حقیقی اثباتاً :

در تیوز سنه دنبرو افاضل بر سوز دیمدی اکا مائل
تنظیرینه چوق چالشدی یاران قالدی ینه بکر، مثل قرآن

بیورمشدر که سوزنده کی اصابت آشکاردر.

بوزات محترم جداً عاشق صادق و فضیلت و معرفت ذاتیه سینه مشهوردر. نظم بدیعنده او قدر اسرار و حقایق، او قدر نکات و دقائق جمع

[۱] حضرت ناظمک زماننده انندی برینه چلی قولالاندی تاریخاً آکلاشیلور. بر اثرده کورد مکه :- چلی چلب ایله یای نسبتدن مر کبدر. چلب ترکان لساننده اسمای حسنا ی رحماندن بر اسمدر. شوخالده چلی دینلده کده شرع نبوی بی عالم امور دس مصطفوی بی عارف، علم و عملده کامل اولان ذات اولدینی آکلاشیلیر. و چلی صلاح اعمال و صفت علم و کمال ایله متصف اولان هر ذوات کرامه اطلاق اولنور ایش.